

Učinkovita mobilnost za znanstveno odličnost Evropskega raziskovalnega prostora: Primer Slovenije.

Predstavitve rezultatov CRP-a o kroženju talentov, begu raziskovalcev in znanstveni odličnosti

Dr. Marina Lukšič Hacin, dr. Marijanca Ajša Vižintin
ZRC SAZU, Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in inovacije, Ljubljana, 9. 1. 2025

Projekti ZRC SAZU, ISIM

- Učinkovita mobilnost za znanstveno odličnost Evropskega raziskovalnega prostora: Primer Slovenije (2022-2024)
- Marie Skłodowska-Curie Actions projekt – MSCA (2021-2022)
- Prenos znanja v kontekstu migracij (2019-2021)
- Omilitev posledic bega možganov in krepitev mehanizma kroženja možganov (2019-2021)
- Samo visoko izobraženi se izseljujejo. Pa je to res? (2019)

Učinkovita mobilnost za znanstveno odličnost Evropskega raziskovalnega prostora: Primer Slovenije (V5-2282, 1. 10. 2022–30. 9. 2024)

Vodja:

- prof. dr. Marina Lukšič Hacin

Sodelujoče:

- doc. dr. Marijanca Ajša Vižintin
- doc. dr. Kristina Toplak
- doc. dr. Klara Kožar Rosulnik
- dr. Maja Gostič
- Asja Pehar Senekovič
- Mateja Gliha

Cilji projekta

- analiza stanja mednarodne odprtosti trga raziskovalk in raziskovalcev, njihove mednarodne mobilnosti v Sloveniji ter mehanizmi sprememb v smislu krepitve kroženja znanja
- oblikovanje predlogov za večjo privlačnost Slovenije za tuje raziskovalke in raziskovalce, zlasti za doktorske in podoktorske
- oblikovanje predlogov ukrepov za izboljšanje institucionalnih in nacionalnih pogojev za večje mednarodno kroženje talentov v Sloveniji
- priprava strokovnih podlag za oblikovanje konkretnih političnih pobud in predlogov v institucijah EU za krepitev uravnotežene mednarodne mobilnosti raziskovalk in raziskovalcev v EU, s posebnim poudarkom na razkoraku in večji koordinaciji med t.i. »widening countries« in drugimi državami Evropske unije.

Glavni rezultati

- zaključno poročilo
- 5 raziskovalnih poročil
 - prosto dostopna na spletni strani projekta na ISIM-u:
 - <https://isim.zrc-sazu.si/sl/programi-in-projekti/ucinkovita-mobilnost-za-znanstveno-odlicnost-evropskega-raziskovalnega>
- predstavitve na okroglih mizah, mednarodnih konferencah, npr. Hiša eksperimentov, Ljubljana; Zagreb; Portugalska
- znanstvena članka:
 - Kožar Rosulnik, K., Lukšič Hacin, M., & Vižintin, M. A. (2024). Mednarodno kroženje in izmenjava najvišje izobraženih ali beg možganov? *Dve Domovini / Two Homelands* 60 (78 prenosov do 8. 1. 2025) <https://doi.org/10.3986/2024.2.09>
 - še bo objavljen v angleščini 2025/26

Statistični podatki 2011-2021

	Priseljevanje	Izseljevanje
Vsi skupaj	227.181	169.684
Vsi (15 let ali več) – SURS analizira izobrazbo	198.563	151.023
	+ 47.540	

Statistični podatki 2011-2021

	Priseljevanje	Izseljevanje
15 let ali več	198.563	151.023
OŠ ali manj	29,5 % 58.518 oseb	27 % 41.035 oseb
SŠ	56 % 111.340 oseb	54 % 81.836 oseb
terciarna	14,5 % 28.705 oseb (+ 553)	19 % 28.152

Nameni priselitve

- zaposlitev (50–60 %)
- združevanje družine (30–40 %)
- drugi razlogi (npr. študij) so bili redkejši

2011-2021 z doktoratom

	Priseljevanje	Izseljevanje
Vsi	1381 oseb z dr.	1365 oseb z dr.
M	57 %	57 %
Ž	43 %	43 %
	<u>+ 16</u>	

2011-2021 z dr., državljanstvo

2011–2021 Priseljeni Državljanstvo	Število	Delež (%)	2011–2021 Izseljeni Državljanstvo	Število	Delež (%)
Ž slovensko	286	52	Ž slovensko	446	72
M slovensko	436		M slovensko	539	
Skupaj SLO	722		Skupaj SLO	985	
Ž drugo	308	48	Ž drugo	141	28
M drugo	351		M drugo	239	
Skupaj DRUGO	659		Skupaj DRUGO	380	
Priseljeni skupaj	1.381	100	Izseljeni skupaj	1.365	100
Selitveni prirast	+ 16				

	2009	2020
Regija prejšnjega začasnega bivanja - SKUPAJ	920	2.167
1 Evropa	670	1.720
1.1 Evropska unija	562	1.317
2 Afrika	N	-
3 Amerika	204 M	317
3.1 Severna Amerika (Kanada, Mehika, ZDA)	204 M	305
3.2 Srednja in Južna Amerika	-	11
4 Azija	N	107
5 Oceanija	N	23
6 Države članice OECD	844	1.706
7 Države nečlanice OECD	59 M	461
8 Neznano	N	-

Mednarodna
mobilnost,
regija prejšnjega
začasnega bivanja,
leto

Statistična znamenja	Pomen
-	ni pojava ali izračun ni smiseln
...	ni podatka
M	manj zanesljiva ocena – previdna uporaba
N	za objavo premalo zanesljiva ocena

Mednarodna mobilnost

Število mednarodno mobilnih doktorjev in doktoric znanosti se povečuje:

- leta 2009 jih je bilo 920,
- leta 2020 jih je bilo 2.167 oz. 19,1 % (od 11.319 oseb z dr.)
- leta 2030 več kot 3.000 oseb?

Zajete osebe:

- osebe z doktoratom znanosti v starosti do 69 let
- ne glede na to, v kateri državi je bil pridobljen doktorat
- stalno ali začasno prebivališče v Sloveniji
- preselitev v drugo državo za najmanj 3 mesece

Kvalitativna raziskava

Polstrukturirani intervjuji na 3 ravneh:

1. posameznice in posamezniki

- Slovenke, Slovenci v tujini, 2021 in 2023: 21 intervjujev, 8 Ž in 13 M (od tega 10 povratnic, povratnikov)
- tuji v Sloveniji: 10 intervjujev, 7 Ž in 3 M

2. akademske inštitucije

- 12 intervjujev na raziskovalnih in univerzitetnih organizacijah
- 3 regije (obalno-kraška, osrednjeslovenska, podravska)

3. nacionalna raven

- 3 fokusne skupine (7 sogovornic, sogovornikov)

Predlogi za učinkovitejšo mobilnost.

Predlogi posameznic, posameznikov za učinkovitejšo mobilnost 1/2

- Odpravljanje birokratskih ovir.
- Brezplačni jezikovni tečaji za povratnike, družinske člane vračajočih, ki ne govorijo slovensko in priseljence iz držav EU.
- Uporaba angleškega jezika (dokumenti, služba).
- Promocija Slovenije.
- Nudenje psihološke podpore ob priselitvi/vračanju.
- Dostopnost varnih in cenovno dostopnih nepremičnin.

Predlogi posameznic, posameznikov za učinkovitejšo mobilnost 2/2

- Davčne olajšave za povratnike.
- Povečanje sredstev za raziskave in razvoj ter izboljšanje pogojev za raziskovalno delo.
- Ustvarjanje stimulatívne okolja za razvoj podjetništva in ustvarjanje novih delovnih mest.
- Povezovanje znanosti in gospodarstva.
- Programi in štipendije za visoko izobražene tujce in Slovence po svetu.

Predlogi slovenskih raziskovalnih in univerzitetnih organizacij za učinkovitejšo mobilnost: **Raven EU**

- prezapleteni birokratski postopki: poenostavitve postopkov, še posebej za ljudi, ki prihajajo izven EU
- poenotiti plače znotraj EU, da bi bila SLO zanimiva za vse
- sistemske finančne in kadrovske rešitve – na raziskovalnih in pedagoških organizacijah – za čas daljšega gostovanja v tujini / gostovanja tujih pri nas (težave z nadomeščanjem)
- več realnih možnosti za izmenjavo na raziskovalnih organizacijah, podobno kot imajo pedagoške
- mednarodno mobilnost bi bilo treba objektivizirati, da ne bi temeljila na osebnih poznanstvih
- povečati vrednost, položaj raziskovanja v slovenski družbi

Predlogi slovenskih raziskovalnih in univerzitetnih organizacij za učinkovitejšo mobilnost:

Raven Slovenije – najbolj preči izzivi

1. predolgi, zapleteni, neenotni birokratski postopki
2. namestitvev, združevanje družine, zaposlitev
3. poučevanje v slovenščini na univerzah
4. nestabilno in projektno financiranje mobilnosti
5. premajhna promocija slovenske znanosti in Slovenije

Predlogi slovenskih raziskovalnih in univerzitetnih organizacij za učinkovitejšo mobilnost:

Raven Slovenije – predlogi 1, birokratski postopki

- **poenostavljeni, poenoteni postopki** po vseh UEv Sloveniji
- postopke za dovoljenje za bivanje ali delo prevzame prosta UE: **pohitrino postope** (po zgledu zemljiške knjige, ni krajevne pristojnosti)
- **prevodi obrazcev v različne jezike**
- **zaposleni na okencih za tujce naj govorijo več jezikov /prevajalci**
- **možnost oddaje elektronskih vlog / digitalizacija postopkov**
- **vsaj še v angleščini**
- **možnost prenosa podatkov med organizacijami (UE, univerza) in med ministrstvi**, da ni treba ves čas vpisovati istih podatkov
- **agencije, pooblašcene za pobiranje prstnih odtisov** (da ne rabijo ljudje potovati na drug konec sveta samo zaradi oddaje prstnih odtisov, npr. v Afriki vsi v Kairo, iz ZDA v Slovenijo)
- **enostavno odprtje bančnih računov**

Predlogi slovenskih raziskovalnih in univerzitetnih organizacij za učinkovitejšo mobilnost:

Raven Slovenije – predlogi 2-5

2. izgradnja **lastnih kapacitet** na univerzah in raziskovalnih inštitucijah;
uravnovešanje cen in ponudbe na trgih;

dovoljeno **združevanje družin** tudi za **podoktorske študente**;
pri združevanju družine za **partnerka, partnerko** poleg dovoljenja za bivanje tudi
dovoljenje za delo ([ZA VSE PRISELJENE!](#))

3. vzporedna **predavanja v slovenščini in angleščini**; za ljudi na gostovanju dovoljeno, da
predavajo v angleščini ali drugih tujih jezikih, sočasno poskrbljeno za elektronsko /
samodejno prevajanje v slovenščini

4. **stabilno financiranje vseh stroškov na izmenjavah**

5. večja **promocija** slovenske znanosti in njenih dosežkov **po svetu in na lokalni ravni**;
mednarodni razpisi za podoktorski študij

Predlogi slovenskih raziskovalnih in univerzitetnih organizacij za učinkovitejšo mobilnost:

Institucionalna in nacionalna podpora 1/2

Organizacije, ki nudijo pri mobilnosti ljudem podporo, so pri izmenjavah bolj uspešne.

- Če želimo pridobiti več ljudi iz drugih držav, so za podoktorske programe nujni **mednarodni razpisi**.
- **Podpora:**
 - pri urejanju dokumentov (prijava na razpis, sodelovanje z upravno enoto pri urejanju dovoljenj za vizo, bivanje, delo)
 - pri iskanju namestitve,
 - šole ali vrtca za otroke.
- **Spletna stran v angleščini**, na kateri nudijo osnovne informacije, s katerimi rešijo 90 % vprašanj, potem individualno.
- **Sodelovanje pri povezovanju organizacij** pri soočanju s podobnimi ponavljajočimi izzivi, sodelovanje pri oblikovanju predlogov za KOsRIS.

Predlogi slovenskih raziskovalnih in univerzitetnih organizacij za učinkovitejšo mobilnost:

Institucionalna in nacionalna podpora 2/2

- Najboljša možnost za uspešno mobilnost v vse smeri: **na vodilnih položajih in v mednarodnih pisarnah ljudje, ki so imeli sami izkušnjo daljše izmenjave v tujini in ki imajo večletne izkušnje pri urejanju birokratskih postopkov v Sloveniji**
- Pomembna osnova: **že vzpostavljene mednarodne mreže med organizacijami, že podpisani sporazumi.**
- Pogosto nato **izmenjave temeljijo na osebnih odnosih** znotraj teh organizacij / mrež.
- Veliko več je **krajših izmenjav**, manj daljših.
- V raziskovalnih organizacijah je velika težava daljša izmenjava v tujini: izpostavljena je **neusklajenost z zakonodajo**, »napotitev gre po posebni zakonodaji« in ni finančno podprta.
- **Izobraževalne organizacije: izzivi nadomeščanja** in iskanjem kombinacij, kako financirati 3- ali 6-mesečne izmenjave, saj običajni **razpisi nudijo finančno podporo do 2 mesecev.**

Predlogi slovenskih raziskovalnih in univerzitetnih organizacij za učinkovitejšo mobilnost: **Uravnoteženje mednarodne mobilnosti med članicami EU 1/2**

- pomembnost krajših izmenjav kot izhodišče, pridobivanje izkušenj za daljšo mobilnost
- poenostavitev zapletenih in dolgotrajnih birokratskih postopkov
- zagotovilo, da te delovno mesto po mobilnosti, vrnitvi čaka
- neizkušenost slovenskih organizacij, strah pred vračanjem denarja
- stabilno financiranje
- povečanje sredstev za raziskovalne projekte in mobilnost v okviru programa Obzorje Evropa (OE) za institucije v "Widening countries" (države širitve):
Bolgarija, Ciper, Češka, Estonija, Grčija, Hrvaška, Latvija, Litva, Madžarska, Malta, Poljska, Portugalska, Romunija, Slovaška in Slovenija
- zagotavljanje dodatnih finančnih spodbud za privabljanje in zadrževanje talentiranih raziskovalcev

Predlogi slovenskih raziskovalnih in univerzitetnih organizacij za učinkovitejšo mobilnost: **Uravnoteženje mednarodne mobilnosti med članicami EU 2/2**

- ustanovitev programov mentorstva za "Widening countries" (države širitve) z izkušenimi kolegi iz drugih držav EU, spodbuja se izmenjava znanja in izkušenj
- vključitev prilagodljivosti v razpise Obzorje Evropa, ki upošteva specifične potrebe, okoliščine raziskovalcev iz "Widening countries"
- aktivno spodbujanje sodelovanja med raziskovalci iz "Widening countries" in drugimi državami EU: organizacijA dogodkov, delavnic in konferenc ter vzpostavitev platform za izmenjavo informacij
- izvajanje usmerjenih izobraževalnih programov in delavnic za raziskovalce iz "Widening countries" o pridobivanju sredstev, pisanju projektov in administrativnih postopkih v okviru programa Obzorje Evropa
- spodbujanje večje koordinacije med institucijami EU, nacionalnimi vladami in raziskovalnimi organizacijami pri oblikovanju politik in programov za podporo raziskovalni mobilnosti

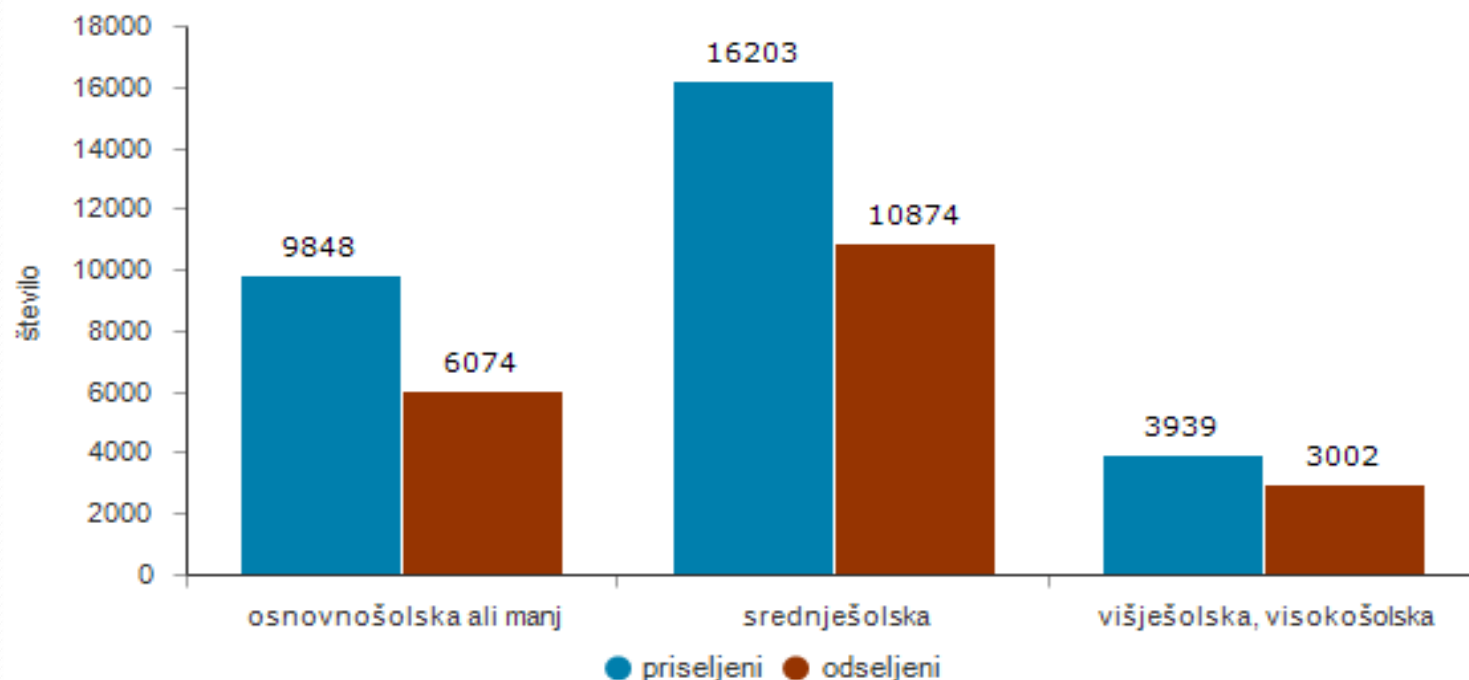
Vsebinski sklopi na nacionalni ravni

- Znanost in mednarodna mobilnost.
- Znanstvena politika na ravni EU.
- EU-mehanizmi, ki spodbujajo kroženje .
- Implementacija evropske znanstvene politike v Sloveniji in nacionalna politika.
- Inštitucionalna raven implementacije.
- Slovenija – ali so vzpostavljeni pogoji za mednarodno mobilnost v smislu kroženja in izmenjave znanja:
 - Odhajanja iz Slovenije.
 - Vračanje v Slovenijo.
 - Prihajanje oziroma priseljevanje v Slovenijo.
 - Upravne enote in postopki, ki jih je potrebno urediti ob prihodu.
 - DKP-ji in postopki, ki so potrebni za pridobitev dovoljenja za tiste, ki prihajajo iz t. i. tretjih držav.
 - Postopki za prihod za ostale člane družine in pogoji za družinsko življenje.
 - Življenje v Sloveniji s poudarki na delovnih pogojih in kariernih politikah za prišleke in povratnike ter na integraciji in reintegraciji posameznikov in njihovih družin.
- Razlogi, zakaj se je znanost znašla v situaciji, v kateri je danes.
- Kako naprej.

Za zaključek: leto 2023

- v Slovenijo se je **priselilo 33.939** prebivalk, prebivalcev, od tega jih je bilo 64 % starih 25–64 let:
 - **OŠ 30 %**, **SŠ 54 %**, **višje- ali visokošolsko pa 16 %**
- iz Slovenije se je **izselilo 22.411** prebivalk, prebivalcev, od tega jih je bilo 68 % starih 25–64 let:
 - **OŠ 26 %**, **SŠ 56 %**, **višje- ali visokošolsko 17 %**
- **najpogostejši namen tujih državljanek, državljanov za priselitev v Slovenijo: 61 % zaposlitev**,
24 % združevanje družine, 7 % šolanje, 8 % drugo (tudi začasna zaščita)
- **izobrazbena sestava** iz Slovenije izseljenih državljanov RS in tujih državljanov, starih 25–64 let, je bila **podobna izobrazbeni sestavi teh dveh skupin med prebivalstvom Slovenije** v starosti 25–64 let
- V Slovenijo se je **priselilo 178 doktorjev in doktoric znanosti**, iz države pa se jih je **izselilo 150.**

Priseljeni in odseljeni prebivalci, stari 15 ali več let,
po izobrazbi, Slovenija, 2023:
pozitiven selitveni prirast terciarno izobraženih

Vprašanja, diskusija.

NAJLEPŠA HVALA ZA VAŠO POZORNOST
IN SODELOVANJE.